

«Όπως το σύννεφο είναι ψηλά, έτσι και η Παναγία είναι ψηλά, πάνω από όλα τα γήινα»

Πολιτισμός / Βυζαντινή Μουσική

Μιχάλης Κουτσός, Φιλολόγος – Συγγραφέας

Ὁ καθήμενος ἐν δόξῃ ἐπὶ θρόνου Θεότητος
ἐν νεφέλῃ κούφῃ ἦλθεν Ἰησοῦς ὁ ὑπέρθεος
τῇ ἀ-κη-ρά-τῳ Παρ-θέ-νῳ καὶ διέ-σω-σε
τοὺς κραυγάζοντας· Δόξα Χριστέ, τῇ δυνάμει σου.

Μετάφραση

«Ο Ιησούς που είναι πάνω από όλους τους θεούς, αυτός που κάθεται σε ανάλαφρη συννεφιά και πάνω στη δόξα του θρόνου της Θεότητας ήλθε και με την πανάγια παλάμη (πάνω στο Σταυρό) έσωσε αυτούς που τον πιστεύουν και κραυγάζουν από χαρά: « δόξα, Χριστέ, για τη δύναμη που έχεις και μας έσωσες».

Ερμηνευτικά Σχόλια

Ο Ιησούς πριν γίνει άνθρωπος, ως θεός ανώτερος όλων των άλλων θεών, καθόταν πάνω στο θρόνο της δόξας της Θεότητας και παρόλα αυτά καταδέχτηκε να καθίσει και σε μια «νεφέλη κούφη». Αυτή η νεφέλη είναι η Παναγία και όπως το σύννεφο είναι ψηλά, έτσι και η Παναγία είναι ψηλά, πάνω από όλα τα γήινα, κι ακόμα είναι «κούφη», ανάλαφρη, γιατί δεν της βαραίνουν οι αμαρτίες, γιατί ήταν απαλλαγμένη από κάθε «προαιρετική αμαρτία και εμπαθή λογισμό». Κατά άλλη ερμηνεία «η κούφη νεφέλη» είναι η ανθρώπινη ύπαρξη, την οποία «εφόρεσε» ο Κύριος και η οποία ήταν και αυτή απαλλαγμένη από κάθε αμαρτία.

Η «ακήρατος παλάμη» δεν είναι η αμαρτωλή και αιμοσταγής παλάμη του ληστή, που δίκαιο ήταν να σταυρωθεί, αλλά οι αγνές παλάμες του Κυρίου που απλώθηκαν και καρφώθηκαν θεληματικά πάνω στον ατιμωτικό σταυρό, από όπου έτρεξε το αίμα της σωτηρίας μας. Αφού λοιπόν μας έσωσε με μια τέτοια ατιμωτική θυσία, ταιριάζει να αναγνωρίζουμε τη μεγάλη δύναμη που έχει ο Κύριος, δύναμη ψυχής και ευσπλαχνίας, και επομένως κάθε δοξολογία και εξύμνηση είναι πρέπουσα και αρμοστή.

ΝΕΦΕΛΗ ΚΟΥΦΗ (=ελαφριά νεφέλη) Ο προφήτης Ησαϊας είδε σε όραμα ,ότι ο Κύριος κάθεται «επι νεφέλης κούφης και ήξει εις Αίγυπτον και σεισθήσεται τα χειροποίητα είδωλα της Αιγύπτου». Αυτό αποτελεί προτύπωση της Παναγίας, που σαν νεφέλη ελαφριά, ελεύθερη από κάθε είδος προαιρετικής αμαρτίας, έφερε πάνω της τον Υπέρθεον Ιησούν στη γη, που ήταν γεμάτη από είδωλα, όπως η παλαιά Αίγυπτος , και κατέλυσε την πλάνη και το σκοτάδι οδηγώντας το ανθρώπινο γένος στην αληθινή θεογνωσία.

Μὲς στὴν ἀγκάλη σου—ὦ θαῦμα!—
κρατᾷς τὸν Θεό μας, μητέρα!
Κι εἶς' ἀπ' τῆ γῆ κι ἀπ' τοὺς κόσμους τῶν ἄστρων
ἐσὺ πλατυτέρα!...

Ἐν φωναῖς ἁσμάτων πίστει σοὶ βοῶμεν Πανύμνητε,

Χαῖρε πῖον ὄρος καὶ τετυρωμένον ἐν Πνεύματι,

χαῖρε λυχνία καὶ στάμνε Μάννα φέρουσα

τὸ γλυκαῖνον τὰ τῶν εὐσεβῶν αἰσθητήρια.

Ερμηνευτικά Σχόλια

Χαῖρε ὄρος καὶ τετυρωμένον ἐν Πνεύματι,

Ἡ Σιών, δηλαδή ἡ Ἱερουσαλήμ ἦταν χτισμένη σε ὄρος. Εδῶ ἡ Παναγία χαρακτηρίζεται ως ὄρος, γιατί εἶναι προτύπωση τῆς Νέας Σιών, τῆς Νέας Ἱερουσαλήμ, δηλαδή τῆς ἐκκλησίας που ἐγκαθίδρυσε ὁ Χριστός. Το ὄρος αὐτό χαρακτηρίζεται ως «πῖον», δηλαδή εὐφορο καὶ ως « τετυρωμένον», δηλαδή βουνό που γίνεται ἡ αἰτία παραγωγῆς τυριῶν. Οἱ ἐκφράσεις αὐτές εἶναι παρμένες ἀπὸ τὴν ποιμενικὴ ζωὴ με συμβολικὴ σημασία. Δηλαδή, ὅπως ἓνα εὐφορο βουνό με πλούσια βλάστηση, ὅπου βόσκουν κατσίκια καὶ πρόβατα, γίνεται ἡ αἰτία παραγωγῆς πολλοῦ τυριού, ἔτσι καὶ ἡ Παναγία, ἀφού δέχτηκε τὸ γάλα τῆς Θεότητος μέσα τῆς με τὴν ἐπίσκεψη τοῦ Παναγίου Πνεύματος, μετατράπηκε σε

τυρί χάριτος και χαράς, που τρέφει όσους το γεύονται με πίστη και ευλάβεια. Ως «πῖλον ὄρος» προαναγγέλλεται η Παναγία από τον Δαβίδ στον 67^ο ψαλμό στίχος 18.

χαῖρε λυχνία καὶ στάμνε Μάννα φέρουσα

Η πρώτη μνεία περί λυχνίας γίνεται στην Έξοδο της Παλαιάς Διαθήκης, όπου ο Μωυσής με εντολή του Θεού κατασκεύασε λυχνία από καθαρό χρυσάφι και την τοποθέτησε στη σκηνή όπου λάτρευαν τον Θεό. Αργότερα, μετά την κατασκευή του Ναού του Σολομώντος, τοποθετήθηκε μέσα στα Άγια των Αγίων. Η λυχνία αυτή ήταν επτάφωτη και ήταν προτύπωση της Παναγίας, η οποία σαν αληθινή Λυχνία φώτιζε και φωτίζει όλο τον κόσμο. Εκτός αυτού όμως έφερε στον κόσμο τον Μέγα Λύχνο, τον Ήλιο της Δικαιοσύνης, τον Χριστό, ο οποίος είναι το Φως (Εγώ ειμί το φως του κόσμου) που φωτίζει «πάντα άνθρωπον ερχόμενον εις τον κόσμον». Οι μαθητές του Χριστού καλούνται να απαρνηθούν τον άρχοντα του σκότους, τον Σατανά, και σκοτεινά του έργα, και να γίνουν υιοί φωτός, που θα κάνουν φωτεινά έργα, που δεν υπάρχει ανάγκη να κρύβονται, διότι είναι σε όλους φανερά.

Η Παναγία όμως χαρακτηρίζεται και ως στάμνα που περιείχε το μάννα. Το μάννα το έστειλε ο Θεός στους Εβραίους, όταν διένυαν την έρημο στην πορεία τους προς Χαναάν, για να μην πεθαίνουν από την πείνα. Η Παναγία είναι η στάμνα της Καινής Διαθήκης που περιέχει τον Χριστό, τον Άρτο της ζωής, «τον άρτον τον εκ του ουρανού καταβάντα». τον οποίο τρώγουν οι πιστοί, αισθάνονται γλυκύτητα στα πνευματικά τους αισθητήρια, δεν πεθαίνουν από την αμαρτία και δοξάζουν τον Θεό για την μεγάλη αυτή δωρεά. Κατά τον Ιγνάτιο η Θεία Κοινωνία είναι «φάρμακον αθανασίας και αντίδοτον του μη αποθανείν».

Ίλαστήριον τοῦ κόσμου, χαῖρε ἄχραντε Δέσποινα,

χαῖρε κλίμαξ γῆθεν πάντας ἀνυψώσασα χάριτι,

χαῖρε ἡ γέφυρα ὄντως ἡ μετάγουσα,

ἐκ θανάτου πάντας πρὸς ζωὴν τοὺς ὑμνοῦντάς σε.

Ερμηνευτικά Σχόλια

Η Παναγία είναι όντως η κλίμαξ που στήθηκε στη γη και ακουμπούσε στον ουρανό, όπου βρίσκεται ο Θεός, όπως η σκάλα του Ιακώβ, την οποία ανεβοκατέβαιναν οι άγγελοι του Θεού κατά τη γέννηση του Χριστού, διότι έφερε στον κόσμο τον Χριστό, ο οποίος κατέβηκε αυτή την σκάλα της Παναγίας, για να ανυψώσει «εις την άνω ζωήν το ανθρώπινον».

Παράλληλα είναι η γέφυρα, που ενώνει όλους τους ανθρώπους και από την οποία πρέπει να περάσουν οι θνητοί, για να μεταβούν από τον θάνατο στη ζωή. Κατ' αυτόν τον τρόπο γίνεται «*ιλαστήριο*» του κόσμου, δηλαδή έγινε η αιτία να εξιλεωθεί ο άνθρωπος από την αμαρτία και να οδηγηθεί στον Θεό. Η ίδια η Παναγία πέρασε σωματικώς στην αθανασία, αφού το σώμα της δεν έλιωσε στη γη, αλλά ο Υιός της και Θεός της, την κάλεσε στα ουράνια δώματα.

Ούρανῶν ὑψηλοτέρα, χαῖρε γῆς τὸ θεμέλιον,

ἐν τῇ σῇ νηδυί, Ἄχραντε, ἀκόπως βαστάσασα,

χαῖρε κογχύλη πορφύραν θείαν βάψασα,

ἐξ αἱμάτων σου τῷ Βασιλεῖ τῶν Δυνάμεων.

Ερμηνευτικά Σχόλια

Η Παναγία, παρ' όλο ότι είναι υψηλοτέρα των ουρανών και ενδοξοτέρα ασυγκρίτως των Σεραφείμ, δεν παύει να είναι παράλληλα το θεμέλιο της γης, όπου στηρίζονται και θεμελιώνουν την πίστη τους οι χριστιανοί. Η Παναγία βάσταξε το Χριστό στην κοιλιά της, όμως δεν πόνεσε ούτε όταν είχε τον Χριστό στην κοιλιά της, παρ' όλο ότι η λαϊκή μούσα την θέλει «να κοιλοπονάει, ούτε όταν γέννησε τον Χριστό «*ακόπως και ασπόρως*». Στη λειτουργία του Μ.Βασιλείου ψάλλουμε: «*Τὴν γάρ Σὴν Μήτηραν Θρόνον ἐποίησε καὶ τὴν Σὴν Γαστέρα πλατυτέραν Ουρανῶν ἀπειργάσατο*».

Στο τεταρτοσφαίριο της αψίδας του ιερού Βήματος του ναού της Καπνικαρέας εικονίζεται σε προτομή η Θεοτόκος ως Πλατυτέρα των Ουρανών δεόμενη και έχοντας εμπρός στο στήθος της, χωρίς να ακουμπά, το Χριστό-Εμμανουήλ, ο οποίος ευλογεί και με τα δύο χέρια.

Τα πορφυρά ενδύματα που φορούσαν οι βασιλιάδες και οι άρχοντες, τα έβαφαν από ένα κογχύλι της Φοινίκης. Όπως λοιπόν το κογχύλι βάφει τα υφάσματα πορφυρά, έτσι και η Παναγία έβαψε την πορφύρα του Βασιλέως των όλων Χριστού όχι όμως από το πορφυρού χρώμα κάποιας κογχύλης αλλά από τα δικά της αίματα, όταν γέννησε τον Χριστό. Εικόνες από τον φυσικό κόσμο, που η μια διαδέχεται

την άλλη και μας κάνουν να θαυμάζουμε την εφευρετικότητα του υμνογράφου.

Δόξα...

*Νομοθέτην ἢ τεκοῦσα ἀληθῶς χαῖρε Δέσποινα,
τὸν τὰς ἀνομίας πάντων δωρεὰν ἐξαλείφοντα,
ἀκατανόητον βάθος, ὕψος ἄρρητον,
ἀπειρόγαμε, δι' ἧς ἡμεῖς ἐθεώθημεν.*

Ερμηνευτικά Σχόλια

Η Παναγία έφερε στον κόσμο τον Μέγα Νομοθέτη, που εγκαινίασε τον νόμο της Αγάπης με την Καινή του Διαθήκη. Ο Νομοθέτης αυτός έσβησε τις αμαρτίες των ανθρώπων, έσχισε το χειρόγραφο των αμαρτιών μας εντελώς δωρεάν, γιατί αυτός μας εξαγόρασε με το «τίμιον», πολύτιμο, αίμα του. «*Έξηγόρασας ἡμᾶς, ἐκ τῆς καταρας τοῦ νόμου, τῷ τιμίῳ σου Αἵματι, τῷ σταυρῷ προσηλωθεῖς, καὶ τῇ λόγχῃ κεντηθεῖς, τὴν ἀθανασίαν ἐπήγασας ἀνθρώποις. Σωτὴρ ἡμῶν δόξα σοι.*»

Η ενανθρώπιση το Σωτήρος Χριστού δια της Θεοτόκου αποτελεί «ἀκατανόητον βάθος, ὕψος ἄρρητον», βάθος νοημάτων, που κανείς δεν μπορεί να εμβαθύνει, και ὕψος διανοημάτων, που κανείς δεν μπορεί να τα συλλάβει. Εκείνο όμως που μας ικανοποιεί είναι ότι μέσω αυτής, της απειρογάμου, μπορούμε να επιτύχουμε τον ανώτερο σκοπό μας, να θεωθούμε, σύμφωνα με το θέλημα του Χριστού.

Καὶ νῦν...

Σὲ τὴν πλέξασαν τῷ κόσμῳ ἀχειρόπλοκον στέφανον ἀνυμνολογοῦμεν·

Χαῖρέ σοι , Παρθένε, κραυγάζοντες τὸ φυλακτήριον πάντων

καὶ χαράκωμα καὶ κραταίωμα καὶ ἱερὸν καταφύγιον.

Ερμηνευτικά Σχόλια

Τον αχειρόπλοκο στέφανο τον έπλεξε η Παναγία με τα άχειρα της ταπεινής φάτνης, όπου γέννησε τον Σωτήρα Θεό. Εμείς αυτήν ανυμνούμε για την μεγάλη ταπείνωσή της, γιατί γνωρίζουμε ότι αυτή είναι που φυλάγει όλους (τὸ φυλακτήριον πάντων», το χαράκωμα «χαράκωμα», όπου χαρακωνόμαστε και αποκρούουμε τις επιθέσεις του Πονηρού, η κραταιά μας δύναμη «κραταίωμα, από

την οποία παίρνουμε και εμείς δύναμη, και το τελικό μας καταφύγιο. *ίερὸν καταφύγιον.*

%asdfghjooiuytresdfghj%

<https://bit.ly/36sESyy>